

Research Article

Received:

12 December 2025

Received in revised form:

18 February 2026

Accepted:

24 February 2026

Pharitporn Kawkamsue

Interior Design Department, School of Architecture and Design, Walailak University, Thasala District, Nakhon Si Thammarat Province, 80160 Thailand

Corresponding author's E-mail: pharitporn.ka@gmail.com

Extended Abstract (1/2)

Background: The Sichon Tie–Dye Group in Chalong Subdistrict, Sichon District, Nakhon Si Thammarat Province, is an entrepreneurial group that has received vocational development funding from both the government and private sectors. However, the group lacks knowledge and skills in developing new patterns and product designs. Most of their existing products are tie–dyed fabrics using chemical dyes with bright colors. Some products are tie–dyed with natural dyes from mangosteen leaves, resulting in light to medium brown colors. The products' colors, patterns, and designs are not yet attractive to their target audience and are not significantly different from tie–dyed fabrics from other areas. To enable the Sichon Tie–Dye Group to become self–reliant in product development, a participatory action research process involving group members, researchers, and students was used, integrating design principles with the group's traditional expertise.

Objectives: This research aims to create a learning process and enhance the self–reliance capacity of the Sichon Tie–Dye Group in product development. The specific objectives of this research were: (1) to develop tie–dye products using natural dyes that can meet a wider range of consumer needs; (2) to enhance the technical capabilities of the Sichon Tie–Dye Group in natural dye tie–dyeing; and (3) to analyze storytelling strategies for the products to increase market opportunities.

Methodology: The research process was designed within the framework of participatory action research, integrated with design thinking concepts. The group members were placed at the center, acting as co–creators with their own expertise and experience. The research consisted of two phases: (1) Development of tie–dye products using natural dyes, which involved surveying data and analyzing the group's basic capabilities using a four–aspect pre–development readiness assessment; developing design work and conducting additional dyeing experiments to achieve colors and patterns according to the designed concept; creating product prototypes; and developing distribution strategies by designing and creating

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Extended Abstract (2/2)

product labels displaying product information and contact channels. Post-activity evaluation was conducted using four aspects; and (2) Development towards a sustainable tie-dye product group using natural dyes, which involved analyzing storytelling strategies to increase market opportunities, enhancing natural dyeing techniques, and developing products to expand to new target groups and diverse applications.

Results and Findings: Phase 1 resulted in five prototype product sets: a two-tone set, a street style set, a beachwear set, a mother-daughter matching set, and a set of accessories made from tie-dyed fabric scraps. The products include clothing, bags, hats, shawls, body accessories, and improved distribution through the design and creation of product labels displaying product information and contact channels. Phase 2 resulted in the creation of the "Sichon Colors" prototype set, comprising women's casual wear, women's body accessories, t-shirts, bucket hats, bags, and scarves that can be used by both men and women. The products feature versatile designs that can be mixed and matched for various occasions, with over 30 fabric shades and more than 30 natural tie-dye patterns. Group members were able to transfer knowledge to the community, and a network was created by utilizing local waste materials to add value to the products.

Outcome, Impacts and Sustainability: Regarding the economic impact, value is added to agricultural waste and marigold flowers used for religious ceremonies within the community. This helps reduce production costs and dependence on imported chemical dyes. The group's income increases from selling products with unique stories and identities. For the social impact, group members gained pride and were empowered through capacity building to become trainers, sharing their knowledge with the community and tourists. A collaborative network was established for managing raw materials and creating value from the local cultural capital. Finally, in terms of environmental impact, the transition to a circular economy helps reduce the release of toxins into the ecosystem and promotes the health of producers. The sustainability of this research's results stems from the Sichon Tie-Dye Group's ability to create their own natural tie-dye colors and patterns from locally sourced materials, develop their own designs, establish economic networks, transfer knowledge of natural tie-dyeing techniques using local materials, and create added value based on the environmental sustainability of the area.

Keywords: Nakhon Si Thammarat Province, Natural tie-dye fabric, Community entrepreneurs, Apparel products, Body accessories

บทความวิจัย

วันที่รับบทความ:

12 ธันวาคม 2568

วันแก้ไขบทความ:

18 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่รับบทความ:

24 กุมภาพันธ์ 2569

ภริตพร แก้วแกมเสื่อ

สำนักวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อำเภอท่าศาลา
 จังหวัดนครศรีธรรมราช 80160

ผู้เขียนหลัก อีเมลล์: pharitporn.ka@gmail.com

บทคัดย่อ

สถานการณ์ที่เป็นอยู่เดิม: กลุ่มลีสลมัตย้อม ตำบลฉลอง อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็น กลุ่มผู้ประกอบการที่ได้รับทุนสนับสนุนการพัฒนาอาชีพจากภาครัฐและเอกชน แต่กลุ่มยังขาดองค์ความรู้และทักษะด้านการพัฒนาลวดลายและรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ผลิตภัณฑ์เดิมของกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผ้ามัตย้อมสีเคมีที่มีสีสิ้นจืดจาง บางส่วนเป็นผลิตภัณฑ์ที่มัตย้อมด้วยสีย้อมธรรมชาติจากใบมังคุดสีน้ำตาลอ่อนถึงกลาง ผลิตภัณฑ์มีสี ลวดลายและรูปแบบที่ยังไม่สามารถดึงดูดกลุ่มเป้าหมายได้ดี และไม่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ผ้ามัตย้อมจากที่อื่น

วัตถุประสงค์: งานวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้แก่กลุ่มลีสลมัตย้อม โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะคือ (1) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้ามัตย้อมด้วยสีจากธรรมชาติที่สามารถตอบสนองของผู้บริโภคได้หลากหลายมากขึ้น (2) เพิ่มศักยภาพด้านเทคนิคการทำผ้ามัตย้อมด้วยสีจากธรรมชาติให้กับกลุ่มลีสลมัตย้อม และ (3) วิเคราะห์แนวทางการสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาด

วิธีการดำเนินงาน: กระบวนการวิจัยถูกออกแบบภายใต้กรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม บูรณาการร่วมกับแนวคิดเชิงการออกแบบ โดยวางสถานะให้สมาชิกกลุ่มเป็นศูนย์กลางและเป็นผู้ร่วมสร้างที่มีความเชี่ยวชาญในประสบการณ์ของตนเอง ประกอบด้วย การดำเนินการ 2 ระยะ คือ (1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้ามัตย้อมด้วยสีจากธรรมชาติ โดยการสำรวจข้อมูลและวิเคราะห์ศักยภาพพื้นฐานของกลุ่ม โดยใช้แบบประเมินความพร้อมก่อนการพัฒนา 4 ด้าน การพัฒนางานออกแบบและกิจกรรมทดลองการย้อมผ้าเพิ่มเติมเพื่อให้ได้สีและลวดลายผ้าตามแนวคิดที่ได้ออกแบบ การขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ต้นแบบ และการพัฒนาการจัดจำหน่ายโดยการออกแบบและจัดทำป้ายสินค้าที่แสดงข้อมูลสินค้าและช่องทางการติดต่อ การประเมินผลหลังการดำเนินกิจกรรม 4 ด้าน และ (2) การพัฒนาสู่กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้ามัตย้อมด้วยสีจากธรรมชาติอย่างยั่งยืน วิเคราะห์หาแนวทางการสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาด การเพิ่มศักยภาพด้านเทคนิคการมัตย้อมด้วยสีจากธรรมชาติ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อขยายสู่กลุ่มเป้าหมายใหม่และสามารถใช้งานได้หลากหลายโอกาส

นครศรีธรรมราช

คำสำคัญ:

จังหวัดนครศรีธรรมราช
 ผ้ามัตย้อมสีธรรมชาติ
 ผู้ประกอบการชุมชน
 ผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย
 เครื่องตกแต่งร่างกาย

บทคัดย่อ (2/2)

ผลการดำเนินงาน: ผลการดำเนินการในระยะที่ 1 ได้ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ 5 ชุด คือ ชุดงาน Two tone ชุด Street style ชุดเดินเล่นชายทะเล ชุดคุณแม่-ลูก ชุดเครื่องประดับ จากเศษผ้ามัดย้อม ผลิตภัณฑ์ประกอบด้วยเสื้อผ้า กระเป๋า หมวก ผ้าคลุมไหล่ ของตกแต่งร่างกาย และการพัฒนาการจัดจำหน่าย โดยการออกแบบและจัดทำป้ายสินค้า ที่แสดงข้อมูลสินค้าและช่องทางการติดต่อ ผลการดำเนินการในระยะที่ 2 ได้ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ชุดสีล้นแห่งสีชล ประกอบด้วย ชุดลาลองสตรี เครื่องประดับตกแต่งร่างกาย

สตรี เสื้อยืด หมวกปักเก๋ต กระเป๋า และผ้าพันคอที่สามารถใช้ได้ทั้งชายและหญิง ผลิตภัณฑ์มีรูปแบบที่สามารถนำมาผสมผสาน สร้างความยืดหยุ่นในการใช้งานได้หลากหลายโอกาส เจดสีของผ้าที่หลากหลายมากกว่า 30 เจดสี และลวดลายของผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติที่มีเพิ่มขึ้นกว่า 30 รูปแบบ สมาชิกกลุ่มสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน และเกิดการสร้างเครือข่ายจากการนำวัตถุดิบเหลือทิ้งในพื้นที่มาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์

ผลลัพธ์ ผลกระทบ และความยั่งยืน: ผลกระทบทางเศรษฐกิจ คือ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรและดอกดาวเรืองจากการไหว้พระขอพรภายในชุมชน ช่วยลดต้นทุนการผลิตและลดการพึ่งพาสิเคมีนำเข้า กลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีเรื่องราวและอัตลักษณ์เฉพาะตัว ในส่วนผลกระทบทางสังคม สมาชิกกลุ่มเกิดความภาคภูมิใจและได้รับพลังเสริมจากการพัฒนาศักยภาพสู่การเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการวัตถุดิบ และสร้างคุณค่าจากทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน ช่วยลดการปลดปล่อยสารพิษลงสู่ระบบนิเวศและส่งเสริมสุขภาพของผู้ผลิต ความยั่งยืนของผลจากการวิจัยนี้เกิดขึ้นจากการที่กลุ่มสีชลมัดย้อมสามารถสร้างสีล้นและลวดลายผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากวัตถุดิบภายในชุมชนได้ด้วยตนเอง และพัฒนางานออกแบบของตนเองได้ เกิดการสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจและการถ่ายทอดความรู้ด้านการมัดย้อมด้วยสีจากธรรมชาติจากวัตถุดิบภายในพื้นที่กับสมาชิกชุมชน และการสร้างมูลค่าเพิ่มบนพื้นฐานความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมของพื้นที่

บทนำ Introduction

ประเทศไทยมีนโยบายทางเศรษฐกิจซึ่งให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการชุมชน เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน สร้างมูลค่าเพิ่ม และปรับปรุงคุณภาพชีวิตของพลเมืองให้ดีขึ้น บนพื้นฐานของการเติบโตอย่างยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022) หลักการนี้สอดคล้องกับการส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาตนเอง ผ่านการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้พื้นฐานและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและอัตลักษณ์เฉพาะตัว โดยผลานการใช้ทรัพยากรหมุนเวียนในชุมชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางการตลาด (Kurniawan et al., 2023) ซึ่งเศรษฐกิจชุมชนของประเทศไทยมีความท้าทายเชิงโครงสร้างที่สำคัญในประเด็นการขาดแคลนขีดความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางเศรษฐกิจ รวมถึงความไม่เพียงพอของการถ่ายทอดความรู้และการเสริมสร้างศักยภาพที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชน (Anusonphat & Kosit, 2020)

แนวทางการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับนโยบายและแนวคิดระบบเศรษฐกิจพึ่งพาตนเอง เป็นการตอบโจทย์การพัฒนาชุมชนที่เหมาะสม และสอดคล้องกับกระแสความตระหนักรู้ที่เพิ่มขึ้น

ต่อผลกระทบด้านนิเวศวิทยาและสุขภาพจากการใช้สารเคมีในอุตสาหกรรมสิ่งทอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสี่ยงจากสารก่อมะเร็งหรือสารพิษตกค้างที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ตามธรรมชาติในกระบวนการย้อมสีเคมี (Kant, 2012) การหันมาให้ความสนใจในผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและปลอดภัยต่อสุขภาพจึงกลายเป็นความต้องการของตลาดที่กำลังเติบโต การย้อมผ้าด้วยสีจากธรรมชาติจึงถูกจัดให้เป็นทางเลือกเชิงกลยุทธ์ในการลดการพึ่งพาสารเคมี ซึ่งเป็นแกนหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Fauzi et al., 2024) เนื่องจากเป็นสีย้อมที่มาจากทรัพยากรหมุนเวียนทางชีวภาพ เช่น พืช แร่ธาตุ และสัตว์ที่สามารถย่อยสลายได้ง่าย

สถานการณ์ที่เป็นอยู่เดิม Former Situation

กลุ่มสีธรรมชาติย้อม เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตและจำหน่ายสินค้าผ้ามัดย้อมในพื้นที่ บ้านท่าควาย ตำบลฉลอง อำเภอลี้ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีหัวหน้ากลุ่มและสมาชิกกลุ่มบางส่วนเป็นผู้พิการทางร่างกาย จึงได้รับทุนสนับสนุนเพื่อผู้พิการจากองค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดตั้งกลุ่มสีธรรมชาติย้อมและทุนสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมและพัฒนาอาชีพสำหรับผู้พิการเพื่อสร้างอาคารโรงย้อมใหม่ในบริเวณข้างโรงย้อมเดิมสำหรับผลิตและจำหน่ายสินค้าผ้ามัดย้อม ดังภาพที่ 1 (Figure 1)

Figure 1 (a) Tie-dyeing area using both charcoal and gas stoves, (b) Small garment factory area, and (c) Product display area

กลุ่มลิชล์มัดย้อมมีประสบการณ์ด้านการทำผ้ามัดย้อมมานานกว่า 10 ปี โดยกลุ่มลิชล์มัดย้อมผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมด้วยสีย้อมเคมีเป็นหลัก และใช้สีย้อมผ้าจากใบมังคุดในบางส่วน ใบมังคุดเป็นวัตถุดิบที่ทางกลุ่มสามารถหาได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากโรงย้อมตั้งอยู่หน้าสวนมังคุด และพื้นที่ตำบลลลอง อำเภอลิชล์ ปลูกมังคุดสำหรับทานในครัวเรือนและเพื่อจำหน่าย กลุ่มลิชล์มัดย้อมมีสมาชิกกลุ่ม 15-17 คน แบ่งการทำงานเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มทำผ้ามัดย้อม กลุ่มขึ้นรูปงานผ้า กลุ่มสนับสนุนด้านการมัดย้อม โดยการจัดหาวัตถุดิบและขึ้นรูปหรือย้อมผ้า และกลุ่มจำหน่ายสินค้า กลุ่มมีโรงย้อมสำหรับงานมัดย้อมผ้า ห้องเย็บผ้าขนาดเล็ก และพื้นที่แสดงสินค้า สมาชิกกลุ่มสามารถขึ้นรูปเสื้อผ้าสวย เสื้อยืด กระเป๋า หรืองานผ้าอื่น ๆ ที่มีรูปแบบไม่ซ้ำซ้อนได้ และการย้อมเสื้อยืดสำเร็จรูป กลุ่มมีการจัดจำหน่ายสินค้าผ่านการออกร้านในงานตลาดนัดและงานเทศกาลต่าง ๆ และจำหน่ายในพื้นที่แสดงสินค้าด้านหน้าโรงย้อมในบริเวณบ้านของผู้นำกลุ่ม โดยมีกลุ่มลูกค้าเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย คนวัยทำงาน และกลุ่มวัยรุ่น ที่ชื่นชอบงานผ้ามัดย้อมประเภทเสื้อผ้าและของตกแต่งร่างกาย

กลุ่มลิชล์มัดย้อมจำหน่ายสินค้าผ้ามัดย้อมประเภทเสื้อยืด เสื้อผ้า ผ้าพันคอ กระเป๋า ถุงผ้า ผ้าเช็ดหน้า ผ้าขึ้น ดังภาพที่ 2 (Figure 2) สินค้ามีราคาตั้งแต่ 15-349 บาท ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมที่จำหน่ายส่วนใหญ่เป็นผ้ามัดย้อมสีเคมีที่มีสีสันฉูดฉาด เช่น สีฟ้า สีเขียว สีส้ม บางส่วนเป็นผลิตภัณฑ์ที่มัดย้อมด้วยสีย้อมธรรมชาติจากใบมังคุด มีสีส้มผสมสีน้ำตาลอ่อนถึงกลาง ลวดลายเป็นลายเส้นขนาดเล็กซึ่งเกิดจากการมัด ด้วยหนังยางและเชือก

การมัดย้อมผ้าด้วยสีจากใบมังคุดของกลุ่มลิชล์มัดย้อมใช้วิธีการย้อมร้อน โดยนำใบมังคุดสดมาหั่นเป็นชิ้นแล้วต้มในน้ำในอัตราส่วนโดยปริมาตร ประมาณ 1:1 เป็นเวลาประมาณ 5-6 ชั่วโมง เพื่อสกัดน้ำย้อม ใส่เกลือแกงประมาณ 2 กำมือ เพื่อช่วยการคงทนของสีผ้า ผ้าที่นำมาย้อมจะต้องต้มหรือซักด้วยผงซักฟอกเพื่อขจัดไขมัน การมัดผ้ามักใช้การมัดด้วยหนังยาง เชือก หรือไม้หนีบผ้า จากนั้นนำผ้าที่มัดแล้วแช่น้ำเปล่าเพื่อให้ผ้าอมน้ำ ก่อนต้มในน้ำย้อมเป็นเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ในระหว่างต้มต้องคอยคนผ้าเป็นระยะ เพื่อให้หน้าย้อมซึมเข้าเนื้อผ้าได้อย่างทั่วถึง จากนั้นนำผ้ามัดย้อมมาแช่น้ำสารช่วยย้อม (Mordant) โดยทางกลุ่มใช้น้ำสารส้มและน้ำปูนใสเป็นตัวกระตุ้น นำผ้าล้างน้ำเปล่า แกะส่วนที่มัด ล้างน้ำเปล่าและตากในที่ร่ม จะได้ผ้ามัดย้อมสีส้มผสมน้ำตาลอ่อนถึงกลาง ลวดลายที่ผลิตมักเป็นลายเส้น และลายวงกลม

กลุ่มลิชล์มัดย้อมต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์เดิมที่มีสี ลวดลายและรูปแบบที่ไม่สามารถดึงดูดลูกค้า และไม่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมทั่วไป การย้อมผ้าด้วยสีจากธรรมชาติจึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสม เพราะในพื้นที่มีแหล่งวัตถุดิบ ซึ่งสามารถเพิ่มโอกาสทางการตลาดจากแนวโน้มความต้องการผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและการสร้างอัตลักษณ์จากทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ และเพื่อให้กลุ่มมีศักยภาพสามารถพึ่งพาตนเองด้านการประกอบอาชีพได้ กลุ่มลิชล์มัดย้อมจึงต้องการพัฒนาทักษะด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ที่สามารถตอบสนองผู้บริโภคได้ หลากหลายมากขึ้น การสร้างสรรค์สีและลวดลายผ้ามัดย้อมด้วยสีจากธรรมชาติ และสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยเรื่องเล่าของผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาด

Figure 2 Tie-dye products by the group; a) Scarves, b) Shirts, and c) Fabric bags

กระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงและ การยอมรับของชุมชนเป้าหมาย Pathways of Change and Acceptance in the Target Community

การดำเนินการออกแบบภายใต้กรอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research – PAR) โดยให้สมาชิกกลุ่มเป็นศูนย์กลาง กำหนดสถานะของกลุ่มเป็นผู้ร่วมสร้างที่เชี่ยวชาญใหม่ประสบการณ์ของตนเอง ร่วมกับแนวคิดการคิดเชิงออกแบบ (Design thinking) ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับสมาชิกกลุ่ม การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในระหว่างทำกิจกรรม ร่วมกับแบบประเมินความพร้อม 4 ด้าน ก่อนการพัฒนา และแบบประเมินผลสัมฤทธิ์หลังการดำเนินกิจกรรม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการสร้างการเรียนรู้และเพิ่มความสามารถในการพึ่งพาตนเองให้แก่กลุ่มสิทธิลุ่มด้วย การดำเนินการงาน 2 ระยะ ดังนี้

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมด้วยสีจากธรรมชาติ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ที่สามารถตอบสนองผู้บริโภค โดยสมาชิกกลุ่มสิทธิลุ่มดำเนินการแบบมีส่วนร่วมกับนักศึกษาและผู้วิจัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตผ้ามัดย้อมระหว่างนักศึกษาด้านการออกแบบและช่างฝีมือ ใช้การสนทนากลุ่มและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในระหว่างทำกิจกรรม โดยดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การสำรวจข้อมูลและวิเคราะห์ศักยภาพพื้นฐานของชุมชน การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลของกลุ่มสิทธิลุ่มมัดย้อม และวิเคราะห์ศักยภาพพื้นฐานของกลุ่มและบริบทที่ตั้ง โดยใช้แบบประเมินความพร้อมก่อนการพัฒนา 4 ด้าน คือ 1) การประเมินทัศนคติและแรงจูงใจต่อการเปลี่ยนแปลง 2) การประเมินพื้นฐานทักษะและความเชี่ยวชาญเชิงเทคนิค 3) การประเมินความตระหนักรู้ในฐานะทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 4) การประเมินเชิงการบริหารจัดการและการทำงานเป็นทีม ผ่านการสนทนากลุ่มและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพบว่า สมาชิกกลุ่มมีความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ มีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานเพื่อหาอัตลักษณ์ของกลุ่ม และเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ มีกระบวนการมัดย้อมที่ดี แต่มีข้อจำกัดด้านการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งที่มาและฤดูกาลของพืชพันธ์ในชุมชน เข้าใจด้านการจัดการน้ำเสียและวัสดุหลักของการย้อม กลุ่มมีจำนวนสมาชิกไม่มาก มีการแบ่งหน้าที่แต่การตัดสินใจขึ้นอยู่กับหัวหน้ากลุ่มเป็นหลัก การสื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์มีน้อย มีความสามารถในการผลิต

และการแข่งขันระดับปานกลาง มีจุดแข็งด้านต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติภายในท้องถิ่นที่สามารถให้สีเขียวได้ มีจุดอ่อนที่ต้องพัฒนาในด้านสีและลวดลายมัดย้อมที่ยังขาดความหลากหลายและไม่แตกต่างจากที่อื่น รวมถึงรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ต้องปรับปรุงให้มีความร่วมสมัยและสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของผู้บริโภคมากขึ้น

2) การออกแบบผลิตภัณฑ์

แนวทางการออกแบบเน้นกลุ่มเป้าหมายเดิม บนฐานการผลิตที่ทางกลุ่มสามารถดำเนินการผลิตได้ด้วยตนเองทุกขั้นตอน โดยการออกแบบดำเนินการโดยนักศึกษาด้านการออกแบบ ซึ่งได้รับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิดและกรรมวิธีการผลิตผ้ามัดย้อม เทคนิคการสร้างลวดลายแบบต่าง ๆ การเลือกประเภทของผ้า การขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ผ้าประเภทเสื้อผ้าและของใช้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กระบวนการผลิตผ้ามัดย้อมด้วยสีจากธรรมชาติ โดยนักศึกษาดูแลผลิตผ้ามัดย้อมด้วยตนเอง และกำหนดให้หัวหน้ากลุ่มและสมาชิกกลุ่มเป็นผู้ให้องค์ความรู้ด้านกรรมวิธีการทำผ้ามัดย้อมด้วยใบมังคุด จากนั้นศึกษานำข้อมูลทั้งหมดมาออกแบบผลิตภัณฑ์และทดลองสร้างลายมัดย้อมตามแนวคิด ดังภาพที่ 3 (Figure 3) ซึ่งการพัฒนาแนวคิดการออกแบบและทำแบบร่างมีอาจารย์ในรายวิชาให้คำปรึกษา แนวคิดการออกแบบของนักศึกษา ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย กระเป๋าและของใช้สำหรับการพักผ่อน ชุดและของใช้สำหรับการเล่นกีฬา ของใช้สำหรับเด็ก เครื่องประดับจากเศษผ้ามัดย้อม กระเป๋าผ้าและของใช้สำหรับสุนัขและแมว ดังภาพที่ 4 (Figure 4)

3) การพัฒนางานออกแบบ

นักศึกษานำเสนอผลงานการออกแบบและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกกลุ่ม เพื่อพัฒนางานออกแบบเป็นผลงานขั้นสุดท้ายที่ตรงตามงานออกแบบและเหมาะสมกับศักยภาพและความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่ม และร่วมกันทำกิจกรรมทดลองการย้อมผ้าเพิ่มเติมเพื่อให้ได้สีและลวดลายผ้าตามแนวคิดที่ได้ออกแบบ ดังภาพที่ 5 (Figure 5) และทดลองเทคนิคการมัดย้อมด้วยใบมังคุดเพื่อให้มีสีสันทันเพิ่มมากขึ้นด้วยการใช้สารช่วยย้อม คือ น้ำสารส้ม น้ำปูนใส ดินโคลนขาว รวมถึงการทดลองนำดอกดาวเรืองมาใช้สกัดสีเขียวเพิ่มเติม ทดลองการมัดย้อมด้วยผ้าฝ้าย ผ้าผสม ผ้าดิบ เนื้อบาง เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อสีและลวดลายของผ้า และสามารถนำไปต่อยอดในการสร้างสีและลวดลายแบบต่าง ๆ เพื่อนำมาออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายได้ จากนั้นสมาชิกกลุ่มและนักศึกษาร่วมกันคัดเลือกผลงานการออกแบบ 5 ชุด มาพัฒนาเพื่อการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ต้นแบบ

4) การขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ต้นแบบ

นักศึกษานำรูปแบบและรายละเอียดงานออกแบบทั้งหมดมาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและดำเนินการจัดทำผลิตภัณฑ์

Figure 3 Design process by students

ต้นแบบร่วมกับสมาชิกกลุ่มลิซลัมด้อย่อม ร่วมกันปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดงานออกแบบทั้งด้านขนาด รูปทรง การขึ้นรูป รายละเอียดในการตัดเย็บ การตกแต่ง และวัสดุที่ใช้ ดังภาพที่ 6 (Figure 6)

ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้คือ เสื้อผ้า กระเป๋า หมวก ผ้าคลุมไหล่ ของตกแต่งร่างกาย 5 ชุด คือ ชุดงาน Two tone ซึ่งใช้ลายผ้ามัดย้อมที่มีสีและลวดลายตัดกันอยู่ในผลิตภัณฑ์เดียวกัน ชุด Street style นำเสนอความเท่ที่เรียบง่าย ใช้สีเข้มเป็นหลัก ชุดใส่เดินริมทะเลสำหรับผู้หญิง ชุดลำลองแม่-ลูก และชุดเครื่องประดับจากเศษผ้ามัดย้อม ดังภาพที่ 7 (Figure 7) และผ้ามัดย้อมมีสีและลวดลายหลากหลายมากขึ้น ดังภาพที่ 8 (Figure 8) ส่งผลให้กลุ่มลิซลัมด้อย่อมได้รับรางวัลชนะเลิศการแข่งขันออมลินยิวพัฒนารักถิ่นในระดับมหาวิทยาลัย เป็นตัวแทนเข้าร่วมประกวดในระดับชาติซึ่งส่งผลต่อการเสริมสร้างพลังให้กับกลุ่มลิซลัมด้อย่อม รวมถึงโอกาสของการได้รับประสบการณ์และตัวอย่างการนำเสนอผลิตภัณฑ์ ข้อคิดเห็นจากผู้จัดงานและผู้เข้าร่วมงานประกวดที่กรุงเทพมหานคร และมีการต่อยอดนำรูปแบบผลิตภัณฑ์ชุดงาน Two tone ชุด Street style และชุดเครื่องประดับจากเศษผ้ามัดย้อมไปผลิตเพื่อการค้าจำหน่ายจริง

5) การพัฒนาการจัดจำหน่าย การออกแบบและจัดทำป้ายสินค้าเพื่อแสดงข้อมูลสินค้าและช่องทางการติดต่อ ในช่วงเริ่มต้นวิธีที่สะดวกและประหยัดคือ การถ่ายเอกสารบนกระดาษกราฟหรือกระดาษสี่เหลี่ยมขนาด A4 แล้วตัดเป็นชิ้น นำเสนอการจัดแสดงสินค้าและจัดทำแฟ้มภาพถ่ายแสดงแนวทางการแต่งตัวและการใช้งานในชีวิตประจำวันเพื่อเพิ่มโอกาสในการจัดจำหน่าย การจำหน่ายใช้ช่องทางการจำหน่ายเดิมของกลุ่ม คือ บริเวณด้านหน้าโรงย้อมผ้าของกลุ่ม ตลาดนัดหรือเทศกาลต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และการขายออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊กลิซลัมด้อย่อม ดังภาพที่ 9 (Figure 9)

2. การพัฒนาสู่กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมด้วยสีจากธรรมชาติอย่างยั่งยืน

การประเมินผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มลิซลัมด้อย่อม ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับสมาชิกกลุ่ม การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในระหว่างทำกิจกรรม โดยแบบประเมินผลสัมฤทธิ์หลังการดำเนินกิจกรรม 4 ด้าน คือ การประเมินด้านบริบท การประเมินด้านปัจจัย

Figure 4 Presentation of design mood board by students; a) Men's two-tone outfits, b) Men's casual loungewear, c) Women's tie-dry cotton sportswear, d) Men's street style outfits, e) Jewelry sets made from tie-dyed fabric scraps, f) Women's casual leisurewear, g) Children's apparel and accessories, and h) Dogs and cat's apparel and accessories

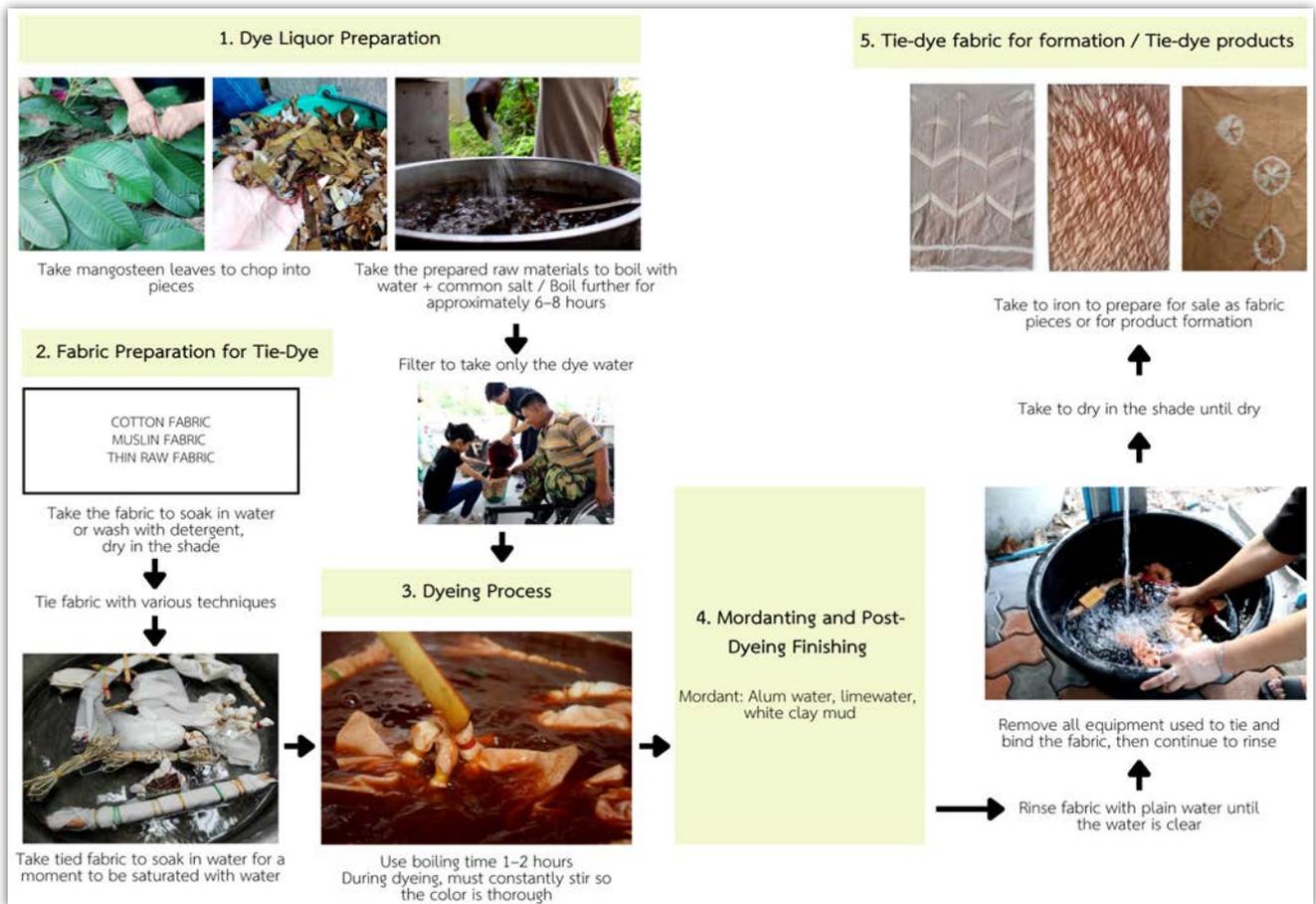

Figure 5 Learning activities on the process of making natural tie-dye fabric

Figure 6 The process of collaboratively developing a product prototype; (a) Conceptual exchange through design sketches, (b) Exploration and fundamental learning of textile construction, and (c) Actual scale product prototyping and construction

Figure 7 Products in Phase 1; (a) Two-tone outfits, (b) Street style outfits, (c) Beachwear for women, (d) Matching mother-daughter casual outfits, and (e) Jewelry sets made from tie-dyed fabric scraps

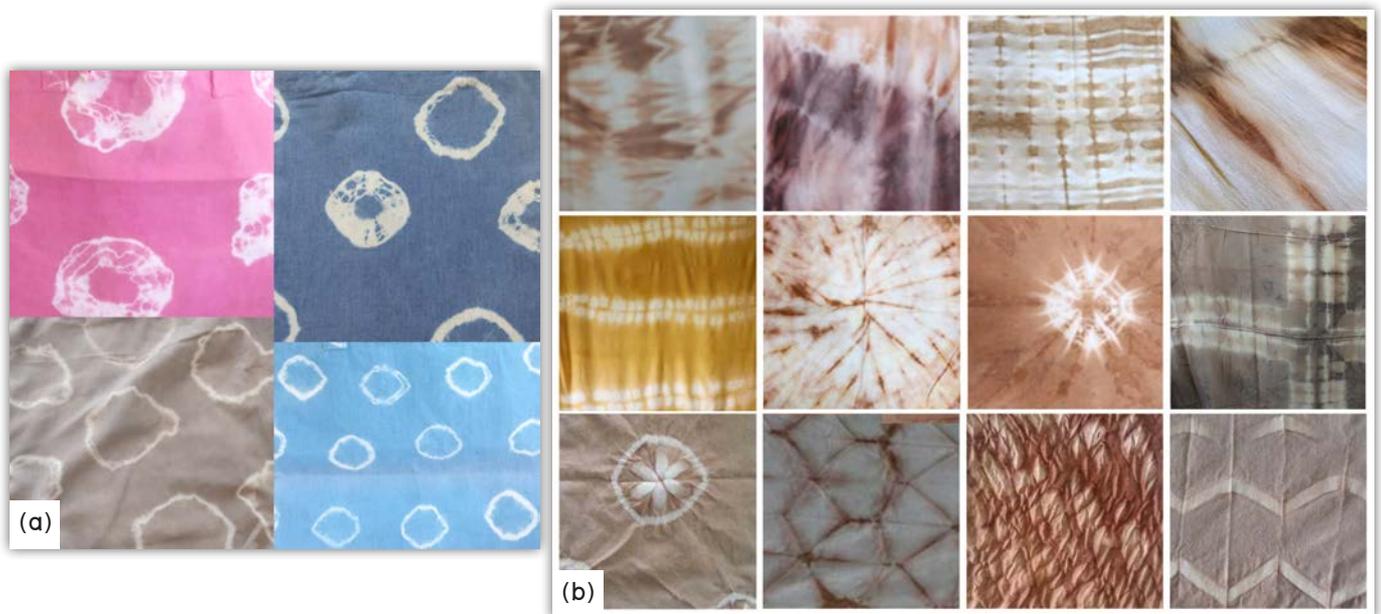

Figure 8 (a) Colors and patterns of the group's original tie-dye fabrics and (b) Colors and patterns of the tie-dyed fabric in Phase 1

Figure 9 (a) Design of product labeling, (b) Staging of product display, (c) Online media, and d) Photographic portfolio

นำเข้า การประเมินด้านกระบวนการ และการประเมินด้านผลผลิตพบว่า ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติเป็นที่สนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยว และสอดคล้องกับต้นทุนด้านพืชพันธุ์ให้สีย้อมที่มืออย่างพอเพียง วัสดุและอุปกรณ์สำหรับการผลิตมีความพร้อมในระดับปานกลาง สมาชิกกลุ่มมีความพึงพอใจในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ทำร่วมกับนักศึกษาและผู้วิจัย สมาชิกกลุ่มสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกัน มีการแบ่งหน้าที่กันชัดเจน กลุ่มมีทักษะที่ดีในการผลิตผ้ามัดย้อมแต่ไม่สามารถขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ที่ซับซ้อนได้ การทำความเข้าใจแบบภาพร่างทำได้ค่อนข้างดีแต่การขึ้นรูปขั้นสุดท้ายยังไม่สามารถทำได้ตรงแบบอย่างครบถ้วน รายละเอียดงานยังต้องการการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ที่ได้แม้จะมีรูปแบบที่หลากหลายและตอบสนองกับกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้นแต่ยังไม่ีอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่ม

การดำเนินการในระยะนี้จึงกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์เพื่อโอกาสทางการตลาด การพัฒนา

ทักษะด้านเทคนิคการย้อมด้วยสีจากธรรมชาติซึ่งสามารถพัฒนาเป็นจุดแข็งของกลุ่มได้ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ที่สามารถตอบสนองผู้บริโภคได้หลากหลายมากขึ้น ด้วยกระบวนการที่สมาชิกกลุ่มสามารถพัฒนาได้ด้วยตัวเอง โดยใช้กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกกลุ่มสีชลมัดย้อม ผู้วิจัยและนักศึกษาที่สนใจงานมัดย้อมสีธรรมชาติร่วมกับการวิจัยเชิงทดลอง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้กลุ่มสีชลมัดย้อมสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมด้วยสีจากธรรมชาติอย่างยั่งยืนด้วยการพึ่งพาตนเองได้และมีอัตลักษณ์กลุ่ม ด้วยการดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์หาแนวทางการสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์

การพัฒนาเทคนิคมัดย้อมผ้าด้วยสีจากธรรมชาติทำให้กลุ่มสีชลมัดย้อมสามารถสร้างลวดลายที่หลากหลายมากขึ้น แต่ยังใช้เทคนิคย้อมผ้าด้วยสีจากวัสดุธรรมชาติเพียงชนิดเดียวในหนึ่งชิ้นงาน ซึ่งแม้จะสามารถใช้สารช่วยย้อมที่แตกต่างกันเพื่อให้เกิด

เจดีย์ที่หลากหลายมากขึ้น แต่ในภาพรวมผลิตภัณฑ์ยังมีลักษณะที่คล้ายกับกลุ่มอื่น ๆ เนื่องด้วยงานมัตย้อมสีจากธรรมชาติมักใช้เทคนิคพื้นฐานที่ไม่ซับซ้อน และวัตถุดิบจากธรรมชาติหลายชนิดมักให้สีที่ใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะสีธรรมชาติที่ให้สีในเจดีย์ส้ม-น้ำตาล เช่น ใบมังคุด เปลือกลูกจาก ในขณะที่เดียวกันวัตถุดิบจากธรรมชาติให้สีย้อมในพื้นที่ที่เป็นสิ่งทำให้เกิดความแตกต่างเพราะวัตถุดิบขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ รวมถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาในการใช้ประโยชน์ที่นำมาซึ่งลวดลายและเทคนิคการผลิตที่แตกต่างกัน

อำเภอสิชลเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะของ เขา ปา นา เล มีการปลูกและทำสวนผลไม้โดยทั่วไป มีวิสาหกิจที่จัดจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร เช่น มะพร้าว สละ มังคุด เงาะ มะม่วง สะตอ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่มีศาสนสถานจำนวนมาก โดยเฉพาะวัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) ซึ่งมีคนนิยมมาไหว้ขอพรและแก้บนจนกลายเป็นจุดเด่นหนึ่งของพื้นที่ที่สนับสนุนนโยบายการท่องเที่ยวของจังหวัดนครศรีธรรมราช เมืองแห่งธรรมะและธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ถึงแหล่งวัตถุดิบที่ให้สีย้อมผ้าได้ภายในพื้นที่ โอกาสทางการสร้างเครือข่ายกับกลุ่มชุมชนอื่น ๆ และจุดเด่นด้านพื้นที่ที่เด่นด้านสวนผลไม้และการขอพรจึงนำมาใช้สร้างเรื่องเล่าของผลิตภัณฑ์กลุ่ม ในขั้นตอนนี้ได้จัดกิจกรรมเชิงทดลองเพื่อคัดเลือกวัตถุดิบสำหรับการให้สีย้อมผ้าที่เหมาะสม

กิจกรรมการสร้างสีสังฆานมัตย้อม มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมคือ สมาชิกกลุ่มสีสังฆานมัตย้อมและนักศึกษาที่สนใจด้านการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ โดยคัดเลือกวัตถุดิบในพื้นที่ที่ให้สีย้อม หาได้ง่ายและหาได้สม่ำเสมอ และสามารถสื่อเรื่องราวที่แสดงจุดเด่นของแหล่งผลิตได้ คือ ใบมังคุด ใบมะม่วง เปลือกมะพร้าวอ่อน เปลือกมะพร้าวแก่ และเปลือกสะตอซึ่งเป็นส่วนเหลือทิ้งจากวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ ดอกดาวเรืองที่มีจำนวนมากจากการไหว้ขอพรที่วัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) และดินจากนาข้าว จุดประสงค์ของกิจกรรมคือ การให้ความรู้ด้านการสร้างความหลากหลายของสีจากวัตถุดิบและแรงบันดาลใจในการค้นหาวัตถุดิบใหม่ ๆ ภายในชุมชนแก่สมาชิกกลุ่มสีสังฆานมัตย้อม ผ่านการปฏิบัติการทดลองย้อมผ้าด้วยสีจากธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มทักษะการสร้างสรรค์การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติที่เกิดจากเทคนิคการใช้สารช่วยย้อมที่แตกต่างกัน

ผลที่ได้จากกิจกรรมคือ เจดีย์ของผ้าที่หลากหลายมากกว่า 30 เจดีย์ ดังภาพที่ 10 (Figure 10) กลุ่มสีสังฆานมัตย้อมและผู้วิจัยคัดเลือกวัตถุดิบที่ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกัน โดยใช้เกณฑ์การเลือกจากเจดีย์ของสีที่นำมาใช้ร่วมกันได้ดี สามารถให้เจดีย์ที่แตกต่างกันได้จากการใช้สารช่วยย้อมที่แตกต่างกัน จากวัตถุดิบเหลือทิ้งภายในพื้นที่และสามารถสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ได้ ผลการคัดเลือกคือ ใบมังคุด ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักของกลุ่มให้โทนสีน้ำตาลอ่อน-เข้มที่ดูผ่อนคลาย ทันสมัย ดอกดาวเรือง ที่ให้เจดีย์ที่หลากหลายจากตัวกระตุ้นที่แตกต่างกันและนำมาใช้ร่วมกับสีที่ได้จาก

ใบมังคุดได้ดี มีเรื่องราวเกี่ยวกับการไหว้ขอพรจากวัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) ที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก และเปลือกสะตอ ขยะเหลือทิ้งจากวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ ที่ให้เจดีย์เทาที่นำมาใช้ได้ง่ายและส่งเสริมสีที่ได้จากวัตถุดิบอื่น ๆ โดยใช้สารช่วยย้อม คือ น้ำสารส้ม น้ำปูนใส น้ำแช่ดินแดงในพื้นที่

2) การเพิ่มศักยภาพด้านเทคนิคการทำผ้ามัตย้อม

กิจกรรมการสร้างลวดลายผ้ามัตย้อมสีธรรมชาติสำหรับค้นหาเทคนิคการสร้างลวดลายผ้ามัตย้อมแบบใหม่ เพื่อส่งเสริมจุดแข็งของกลุ่มที่มีกระบวนการมัตย้อมที่ดี มีโอกาสในการพัฒนาเพื่อสร้างจุดเด่นของกลุ่มได้ โดยกำหนดโจทย์ของกิจกรรมเป็นการสร้างสีและลวดลายที่เกิดจากการผสมผสานสีตั้งแต่ 2 สีขึ้นไปในผ้า 1 ผืน ด้วยกระบวนการมัตย้อมเดิมที่กลุ่มเชี่ยวชาญ ดังภาพที่ 11 (Figure 11) เริ่มต้นโดยสมาชิกกลุ่มสีสังฆานมัตย้อมทดลองสร้างสีและลวดลายบนผืนผ้าด้วยการเรียนรู้ร่วมกันกับผู้วิจัยและนักศึกษา ใช้การทดลองสร้างลวดลายบนผืนผ้าขนาด 50x50 ซม. ด้วยเทคนิคการพับผ้า การมัดผ้า การย่นผ้า การเนาผ้า การต้มในสีย้อมที่แตกต่างกันในแต่ละส่วนของผืนผ้า การนำมากระตุบสีด้วยการแช่สารช่วยย้อมที่แตกต่างกันในแต่ละส่วนของผืนผ้า หรือการให้สารช่วยย้อมผ่านการหยอดจากขวดพลาสติก ดังภาพที่ 12 (Figure 12) จากนั้นสมาชิกกลุ่มนำผลการเรียนรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้สร้างผลงานผ้ามัตย้อมด้วยตนเอง บนผ้าขนาด 100x250-300 ซม. โดยมีผู้วิจัยให้ความคิดเห็นและคำแนะนำผ่านแอปพลิเคชัน Line เพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีอิสระและมีความกล้าในการคิดค้นกรรมวิธีและนำเสนอผลงานผ้ามัตย้อมลวดลายใหม่ ๆ ได้ด้วยตนเอง ดังภาพที่ 13 (Figure 13) ผลที่ได้จากกิจกรรมนี้คือ สีและลวดลายของผ้ามัตย้อมสีธรรมชาติที่มีเพิ่มขึ้นกว่า 30 รูปแบบ ดังภาพที่ 14 (Figure 14)

3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อขยายสู่กลุ่มเป้าหมายใหม่

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการขยายฐานผู้บริโภค โดยกำหนดเป้าหมายเป็นชุดแต่งกาย ของใช้และของตกแต่งร่างกายสำหรับนักท่องเที่ยวสตรีที่แต่งกายทันสมัยสำหรับโอกาสการท่องเที่ยวพักผ่อน และผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋า หมวกบักเกต ที่ใช้ได้ทั้งชายและหญิง เพื่อให้ตอบรับกับบริบทการพัฒนาพื้นที่อำเภอสิชล ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและการไหว้ขอพร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใช้แนวคิดการผสมผสานอัตลักษณ์ท้องถิ่นเข้ากับแฟชั่นร่วมสมัย โดยการออกแบบเสื้อผ้า ของใช้และของตกแต่งร่างกายที่สามารถใส่ร่วมกับเสื้อผ้าสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืน ใช้ได้ง่ายในชีวิตประจำวัน

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุดสีสังฆานมัตย้อมใช้กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มสีสังฆานมัตย้อมกับผู้วิจัย มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพสมาชิกกลุ่มด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ต้องการการพัฒนา การขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ที่มีข้อจำกัดและคำนึงถึงความสะดวกคล่องกับเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ การดำเนินกระบวนการออกแบบเน้นให้สมาชิกกลุ่มได้รับการพัฒนาทักษะ การตีความแบบ

Figure 10 Dyeing Experiment; (a) Raw materials used in the experiment, (b) Dye extraction and the use of mordants, and (c) Colors obtained from the experiment

ภาพร่าง การคลี่รายละเอียดสู่การขึ้นรูปผลิตภัณฑ์จริง การทดลอง และคัดเลือกผ้าที่มีคุณสมบัติทางกายภาพและภาพลักษณ์ หลากหลาย เช่น ผ้าไหมอินโด ผ้าฝ้าย ผักกักขะการสร้างแพทเทิร์น พื้นฐานผ่านเทคนิคการถอดแบบจากโครงสร้างเส้นผ้าสำเร็จรูป รวมถึงการควบคุมคุณภาพฝ้ายและการเก็บรายละเอียดงานเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ในระดับที่สูงขึ้น ผลิตภัณฑ์ที่ได้ประกอบด้วย ชุดล้าลองสตรี เครื่องประดับตกแต่งร่างกายสตรี เสื้อยืด หมวกบักเก็ต กระเป๋า ผ้าพันคอที่สามารถใช้ได้ทั้งชายและหญิง ผลิตภัณฑ์มีรูปแบบที่สามารถนำมาผสมผสาน (Mix and match) สร้างความยืดหยุ่นในการใช้งานได้หลากหลายโอกาส ดังภาพที่ 15 (Figure 15) เพิ่มรายละเอียดด้วยการสกรีนลายเส้นที่สื่อถึงวัดฤดูบิที่ใช้ เช่น ต้นมังคุด ดอกดาวเรือง ในบางจุดของ

ผลิตภัณฑ์เพื่อบอกเล่าที่มาของสีย้อมธรรมชาติ พัฒนาป้ายแขวน ผลิตภัณฑ์เพื่อสื่อสารที่มาของวัตถุดิบที่นำมาย้อมและวิธีการถนอมผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ เพื่อสร้างการรับรู้ถึงความใส่ใจในคุณภาพสินค้า การเชื่อมโยงกับทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนและการใส่ใจสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 16 (Figure 16)

การจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ด้านสีย้อมและลวดลายผ้ามัดย้อม และสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบเหลือทิ้งในชุมชน ณ ลานวัฒนธรรมภายในบริเวณวัดเจติย (ไฉ่ไฉ่) เพื่อเผยแพร่ความรู้และทำกิจกรรมร่วมทดลองการย้อมและสร้างลวดลายผ้ามัดย้อมจากวัตถุดิบเหลือทิ้งในชุมชนให้กับสมาชิกชุมชน ผู้ที่สนใจในพื้นที่และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาไหว้พระขอพรที่วัดเจติย (ไฉ่ไฉ่) โดยมีหัวหน้ากลุ่มและสมาชิกบาง

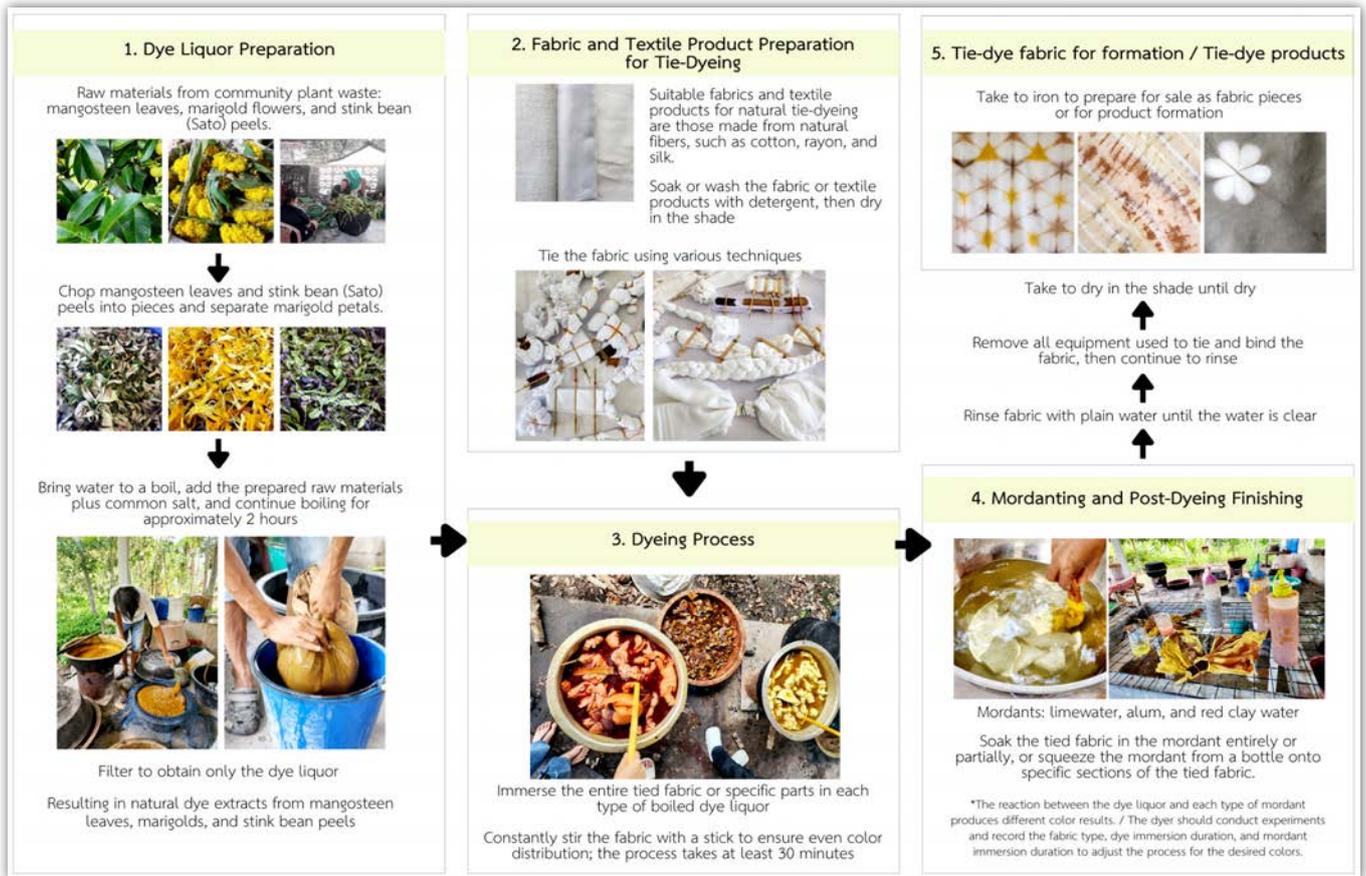

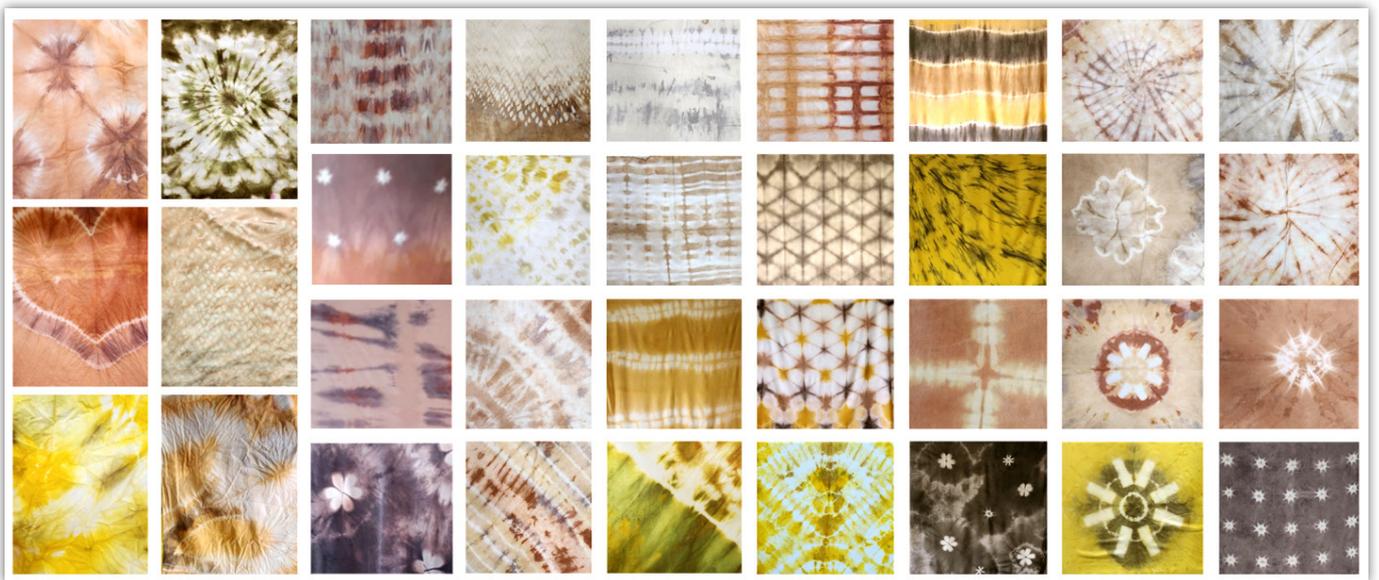
Figure 11 Experimentation in creating colors and patterns resulting from the combination of two or more colors on a single piece of fabric, utilizing the traditional tie-dye processes in which the Sichon Tie-Dye group specializes

Figure 12 Exploring techniques for creating multi-tonal colors and patterns through the combination of two or more colors on a single piece of fabric; (a) Selective immersion of pre-dyed fabric into distinct mordants for each specific section of the tied bundle, (b) Targeted application of mordants to specific fabric sections using a brush-painting method, and (c) Precision application of mordants by dispensing the solution from a bottle onto designated areas of the fabric

Figure 13 Examples of self-documented photographic records of tie-dye experiments by group members, compiled for data collection and as a medium for seeking consultation and guidance from researchers via the Line application; (a) Documentation of tie-dyeing techniques and methods and (b) Records of resulting colors and patterns on both fabric pieces and finished products used in the tie-dyeing process

Figure 14 Pattern and color palettes derived from the collaborative learning process and the group's subsequent self-directed creative development and extension

ส่วนของกลุ่มสีชลมัตย์ยอมทำหน้าที่เป็นวิทยากรหลัก หลังจากนั้น ผู้ที่สนใจและนักท่องเที่ยวสามารถเข้าเยี่ยมชมและทำกิจกรรมร่วมทดลองได้ที่กลุ่มสีชลมัตย์ยอมโดยตรง ดังภาพที่ 17 (Figure 17) ทำให้กลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นและภูมิใจในการได้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และทักษะที่ได้รับต่อผู้ที่สนใจและสมาชิกชุมชน

การประเมินผลด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสี

ธรรมชาติของกลุ่มสีชลมัตย์ยอม ผ่านการสนทนากลุ่มและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในระหว่างทำกิจกรรมกับสมาชิกกลุ่มสีชลมัตย์ยอม โดยแบบประเมินผลสัมฤทธิ์หลังการดำเนินกิจกรรม 4 ด้าน คือ การประเมินด้านบริบท การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า การประเมินด้านกระบวนการ และการประเมินด้านผลผลิต พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวให้ความสนใจผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติชุด

Figure 15 Products in Phase 2: The Colors of Sichon Collection; (a) Design sketch and (b) Product prototype

Figure 16 Product labeling design; (a) Front and back hang tag designs for communicating the provenance of natural dye materials and textile care instructions and (b) Product hang tags with tie-dye products, and (c) Product hang tags featuring a designated area for rear-side price tagging

สีสันนิชิล และรับทราบเรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มาของวัตถุดิบที่ใช้ช่วยทำให้ผลิตภัณฑ์น่าสนใจมากขึ้น สมาชิกกลุ่มมีความพึงพอใจในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ทำร่วมกับนักศึกษาและผู้วิจัย ภูมิใจที่สามารถสร้างสีและลวดลายผ้ามัดย้อมที่มีการผสมผสานหลายสี กลุ่มมีทักษะในการทำผ้ามัดย้อมที่ดีขึ้นมาก ยังไม่สามารถขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ที่ซับซ้อนได้ แต่สามารถนำผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปมามัดย้อมสีธรรมชาติและตัดแปลงให้ตอบสนองความต้องการของกลุ่มได้ การทำความเข้าใจแบบภาพร่างทำได้ดี แม้การขึ้นรูปขั้นสุดท้ายยังไม่สามารถทำได้ตรงแบบอย่างครบถ้วน แต่มีรายละเอียดงานที่ดีขึ้น

ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีอัตลักษณ์ที่กลุ่มสามารถนำไปต่อยอดใช้ได้

ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้ Relevant Knowledge and Expertise

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research)

แนวทางการวิจัยที่เน้นการบูรณาการการวิจัยเข้ากับการ

Figure 17 Knowledge transfer activities regarding dyes and tie-dye patterns; (a) Activities at the temple grounds of Wat Chedi (Ai Khai) and (b) Activities at the tie-dye group

ปฏิบัติจริง โดยมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในชุมชนหรือองค์กรที่ศึกษาอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้สึกมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา เป็นศูนย์กลางในการร่วมกันสำรวจ วางแผน ตัดสินใจและลงมือปฏิบัติ ซึ่งเป็นลักษณะของวิธีการที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น (Ampansirirat & Wongchaiya, 2017) และการบูรณาการร่วมกับกระบวนการเรียนการสอนแบบ Active learning ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง โดยผ่านกลไกร่วมรังสรรค์ (Co-creation) ซึ่งให้ชุมชนเป็นผู้ร่วมทำหรือผู้เชี่ยวชาญในประสบการณ์ของตนเอง (Sanders & Stappers, 2008) ดังนั้นในกระบวนการพัฒนา สมาชิกกลุ่มสิทธิสมัครใจจะมีส่วนร่วมร่วมกับนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยมีผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ซึ่งมีหน้าที่ให้ความรู้ สร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ออกแบบวางแผน และเลือกเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อช่วยให้กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างนักออกแบบกับช่างฝีมือ เกิดกลไกการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สามารถค้นหาคำตอบได้ด้วยตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Tung, 2012) โดยใช้แบบประเมินด้านต่าง ๆ และให้ความสำคัญกับการตัดสินใจของผู้ประกอบการ เพื่อวางแผนกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม เพื่อให้ตลอดกระบวนการให้คำปรึกษาช่วยสร้างความไว้วางใจและความเข้าใจระหว่างผู้วิจัยและผู้ประกอบการ (Memon et al., 2015) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้สามารถแบ่งปันประสบการณ์และความเชี่ยวชาญระหว่างผู้ให้

คำแนะนำและผู้รับคำแนะนำได้ดี จนเกิดผลบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาผู้ประกอบการ

การดำเนินการออกแบบโดยการมีส่วนร่วมระหว่างกัน ก่อให้เกิดผลดีต่อกลุ่มอาชีพชุมชน ด้านการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ (Fischer, 2004) สมาชิกชุมชนได้เรียนรู้และฝึกการคิดอย่างมีระบบ ตั้งแต่การหาแรงบันดาลใจ การทดลอง การเลือกวัสดุ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย (Harrington et al., 2019) ผู้วิจัยและนักศึกษาด้านการออกแบบช่วยตั้งโจทย์ใหม่จากจุดแข็งของชุมชน เช่น ทักษะในกระบวนการมัดย้อมสีธรรมชาติ ลวดลายท้องถิ่น หรือวัสดุเฉพาะถิ่น ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ได้จะช่วยให้นักออกแบบมองเห็นจุดเด่นของตนและต่อยอดไปสู่ผลิตภัณฑ์ที่มีความเฉพาะตัวมากขึ้น

ผ้ามัดย้อมด้วยสีจากธรรมชาติ

ผ้าย้อมสีธรรมชาติ คือการย้อมสีผ้าด้วยวัตถุดิบจากธรรมชาติ และนำมาผ่านกระบวนการให้ความร้อน เช่น การต้ม การนึ่ง และกระตุ้นสีด้วยสารช่วยย้อม เพื่อให้สีติดกับเนื้อผ้าได้คงทน เทคนิคการมัดย้อมมีประวัติศาสตร์อันยาวนานและเกี่ยวข้องกับหลายวัฒนธรรม สีย้อมผ้าจากธรรมชาติมาจากพืช สัตว์หรือแมลง เชื้อจุลินทรีย์ และแร่ธาตุ แต่โดยส่วนใหญ่สีย้อมจะได้จากสารละลายจากส่วนต่าง ๆ ของพืช เช่น ราก แก่น เปลือก ใบ ผล

ดอก เมล็ด ยาง ฯลฯ ซึ่งนอกจากให้สีแล้วบางชนิดยังใช้เป็น ตัวช่วยติดสีในธรรมชาติได้ (The Queen Sirikit Department of Sericulture, 2017) สีที่ได้ขึ้นอยู่กับชนิดของพืช ซึ่งพืชแต่ละชนิดหรือ แต่ละส่วนมีความแตกต่างกันตามโครงสร้างการทำงานของ ตาแห่ง อายุ ฤดูกาล ทำให้มีความหลากหลายของเฉดสี (Siva, 2010)

วัตถุดิบจากธรรมชาติ มักให้สีย้อม 5 กลุ่มโทนสี คือ โทนสีเหลือง-ส้ม-แสด เช่น ดอกดาวเรือง ขมิ้น เปลือกเพกา โทน สีแดง-ชมพู-ม่วง เช่น เปลือกมังคุด แก่นฝาง ครั่ง โทนสีน้ำเงิน- คราม เช่น ต้นคราม (Indigofera tinctoria) ต้นย้อม โทนสีเขียว เช่น ใบมะม่วง เปลือกเพกา โทนสีน้ำตาล-ดำ เช่น เปลือกต้นนนทรี เปลือกไม้ตะแบก เปลือกไม้สัก (The Queen Sirikit Department of Sericulture, 2017) สีย้อมธรรมชาติมีคุณสมบัติเด่นคือไม่ระคาย เคืองผิวหนังและย่อยสลายได้ตามธรรมชาติ แต่มีข้อจำกัดเรื่อง ความคงทนของสี ซึ่งสามารถปรับปรุงได้ด้วยการใช้สารช่วยย้อม (Pizzicato et al., 2023)

สารช่วยย้อม หรือ สารกระตุ้นสี คือสารที่ช่วยให้สีติดกับ เส้นด้ายดีขึ้นและยังสามารถเปลี่ยนเฉดสีธรรมชาติให้เปลี่ยนแปลง จากสีเดิมได้ สารช่วยย้อมมี 2 ประเภท คือ สารช่วยย้อมจากสาร อนินทรีย์ (มอร์แดนต์โลหะ) ส่วนใหญ่เป็นเกลือของโลหะ เช่น เหล็ก ทองแดง และสารช่วยย้อมจากธรรมชาติ เช่น น้ำปูนใส น้ำค้าง น้ำ โคลน การใช้สารช่วยย้อมในการย้อมผ้าสามารถใช้ได้ 3 ระยะ คือ ใช้ก่อนการย้อมสี ใช้พร้อมกับการย้อมสี หรือใช้หลังการย้อมสี (The Queen Sirikit Department of Sericulture, 2017) นอกจากนี้ สารช่วยย้อมแล้วตัวทำละลายและความเป็นกรด-ด่างของน้ำย้อม มีผลต่อปริมาณและความเข้มของสีที่สกัดได้จากธรรมชาติเช่นกัน ในพืชชนิดเดียวกันหากใช้ตัวทำละลายที่แตกต่างกัน เช่น น้ำ เมทานอล อะซิโตน ไดคลอโรมีเทน จะทำให้น้ำย้อมมีค่ากรด-ด่าง และสีย้อมที่ต่างกัน (Chaitrada, 2019)

การมัดย้อม (Tie-dye) คือเทคนิคการสร้างลวดลาย บนผืนผ้า ด้วยการมัด ผูก รััด เย็บ หรือด้วยวิธีใด ๆ เพื่อป้องกัน ไม่ให้สีย้อมซึมเข้าเนื้อผ้าได้ เทคนิคการมัดย้อมหรือการกั้นสี มักใช้ 6 เทคนิค ดังนี้ มัดลวดลายอิสระ มัดลายวงกลมและจุด การย่นผ้า (การรัดผ้าให้กองรวมกันบริเวณปลายไม้หรือท่อ PVC แล้วพัน ด้วยเชือกหรือหนังยาง) พับแล้วมัด พับแล้วหนีบ และการเย็บ (Phriwanrat, 2019) กระบวนการทำผ้ามัดย้อมด้วยสีจากธรรมชาติ มีขั้นตอนหลัก ๆ คือ 1) เตรียมวัตถุดิบที่ให้สีจากธรรมชาติ โดย ส่วนใหญ่ใช้วิธีการหั่นให้เป็นชิ้นเล็ก ต้มด้วยน้ำสะอาด ประมาณ 1-2 ชั่วโมง แล้วกรองเอากากออก 2) เตรียมสารช่วยย้อม 3) ซักผ้า ให้สะอาดเพื่อล้างคราบต่าง ๆ ออกให้หมด มัดผ้าเพื่อสร้างลวดลาย 4) ย้อมผ้าโดยการนำผ้าที่มัดแล้วลงแช่ในน้ำย้อมที่เตรียมไว้ 5) นำ ผ้าออกจากน้ำย้อมแล้วจุ่มลงในสารช่วยย้อม และ 6) ล้างด้วยน้ำ

สะอาดจนกว่าน้ำจะใส แกะเชือกที่มัดออกและตากผ้าในที่ร่มที่ อากาศถ่ายเทได้ดี

การสร้างสรรค์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ จึงต้องเข้าใจ กระบวนการทั้งทางด้านการเลือกประเภทของผ้า การทำให้เกิดสี บนผ้าจากวัตถุดิบธรรมชาติชนิดต่าง ๆ ผลของสารช่วยย้อมต่อการ เกิดสี วิธีการกั้นสีเพื่อให้เกิดลวดลายแบบต่าง ๆ รวมถึงกระบวนการ ในการสร้างสรรค์ส่วนประกอบต่าง ๆ ทั้งวัสดุ สารช่วยย้อม อุณหภูมิ เวลา ลำดับการย้อม ล้วนมีผลต่อสีและลวดลายของผ้ามัดย้อม ทั้งสิ้น

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม

เป็นการออกแบบที่มีกระบวนการคิด ด้วยการผสมผสานระหว่าง ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและทักษะเชิงศิลปหัตถกรรม ร่วมกับการคิด เชิงสร้างสรรค์ทางการออกแบบและกระบวนการวิเชิงอุตสาหกรรม เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน (Keativipak, 2017) ตรงกับความต้องการของผู้ซื้อ มีรูปแบบและประโยชน์ใช้สอย ที่นำไปใช้งานกับสถานที่จริงได้ทันที (Kritsanaphan & Jitpakdee, 2020) การออกแบบและพัฒนาหัตถกรรมผ้ามัดย้อมจึงต้องคำนึง ถึงการใช้ประโยชน์ ความงามเชิงสุนทรีย์ ความหมายของลวดลาย หรือสีที่ใช้ และแม้ว่างานหัตถกรรมรูปแบบดั้งเดิมจะมีคุณค่าทาง มรดกทางวัฒนธรรม แต่ในการพัฒนาจำเป็นต้องยอมรับนวัตกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งสามารถทำได้โดยไม่ จำเป็นต้องเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพียงต้องอาศัยวิธีการ ค้นหามหาแนวทางที่สามารถเสริมสร้างกันได้

ผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมมักเกี่ยวข้องกับการผลิตใน ระดับชุมชน การพัฒนาจึงต้องคำนึงถึงการส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจ ชุมชนแบบพึ่งพาตนเองได้ และไม่ใช้วิธีการที่แตกต่างจากทักษะเดิม มากนัก (Promnakon, 2023) การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในชุมชน มาสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่าย โดยมีความ สอดคล้องกับองค์ความรู้ ทรัพยากรและการได้รับการสนับสนุน ในด้านต่าง ๆ ของชุมชน โดยใช้องค์ความรู้พื้นฐานและภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการพัฒนาสินค้าที่มีคุณภาพ มีเอกลักษณ์ นำเรื่องราว ในชุมชนมาสร้างสรรคงานให้เกิดคุณค่าและสร้างอัตลักษณ์ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้นน้ำตาปีแอนด์เมต อำเภอพิปูน จังหวัด นครศรีธรรมราช นำเรื่องราวของแม่น้ำตาปีและปลาหมูแคะมา ถ่ายทอดสู่งานผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด เปลือกมังคุด ดอกดาวเรือง (Sathoporn et al., 2021) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนศิลปะ มัดย้อมบ้านหัวควน อำเภอนาหวี จังหวัดสงขลา นำเรื่องราวของ ผืนป่า ต้นมะพร้าว ต้นยางพาราและทะเล มาถ่ายทอดเป็นลวดลาย ผ้ามัดย้อมของกลุ่ม โดยใช้สีที่ได้จากวัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น เปลือก มังคุด ใบมะม่วง ดินลูกรัง (Lekhaphan et al., 2024)

สถานการณ์ใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม New Situation After Change

ศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีจาก ธรรมชาติ

สมาชิกกลุ่มมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผลิตภัณฑ์และการทดลองสร้างสีและลวดลายผ้ามัดย้อมอย่างมาก และมีความเข้าใจเพิ่มมากขึ้นในการหาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายจากการสังเกต การพูดคุย และการสอบถามกลุ่มที่สนใจหรือซื้อผลิตภัณฑ์ รวมถึงกลุ่มที่คาดว่าจะเป็กลุ่มเป้าหมายจากการออกร้านจำหน่ายในงานต่าง ๆ และนำผลจากการสังเกตและร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในกลุ่มมาทดลองสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ การเรียนรู้เทคนิคการสร้างสีสับบนผ้ามัดย้อมและการทดลองสีย้อม กลุ่มลิขสิทธิ์มัดย้อมได้เริ่มสำรวจแหล่งที่มาของวัตถุดิบภายในพื้นที่แล้วนำมาประยุกต์ในการสร้างสีและรูปแบบลวดลายผ้ามัดย้อมใหม่ ๆ ของกลุ่ม โดยทางกลุ่มได้เลือกใช้วัตถุดิบใบมังคุด ซึ่งเป็นวัตถุดิบดั้งเดิมของกลุ่มร่วมกับวัตถุดิบใหม่คือดอกดาวเรืองจากการไหว้ขอพรไฉ่ (วัดเจติย) ซึ่งในแต่ละวันทางวัดต้องนำทิ้งจำนวนมาก เปลือกสะอาดเหลือทิ้งจากกลุ่มวิสาหกิจที่จำหน่ายเม็ดสะอาด ซึ่งช่วยให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในระดับท้องถิ่นและใช้เป็นสื่อกลางบอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิตและภูมิปัญญาดั้งเดิมของพื้นที่ ทำให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในระยะที่ 2 สามารถสร้างเรื่องราวของกลุ่มโดยถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชนชาวสวนผลไม้ การไหว้พระขอพร ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีจากธรรมชาติของกลุ่ม และความใส่ใจในสิ่งแวดล้อม ทางกลุ่มยังมีข้อจำกัดด้านการขึ้นรูปผลิตภัณฑ์แต่ได้เริ่มต้นพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ จากการถอดแบบโครงสร้างหรือการดัดแปลงแต่งเติมเสื้อผ้าสำเร็จรูปแล้วนำมาแต่งเติมสีและลวดลายของกลุ่ม

ความหลากหลายของสีและลวดลายและรูปแบบ ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ

กลุ่มลิขสิทธิ์มัดย้อมได้เรียนรู้และพยายามคิดค้นรูปแบบของลวดลายและการผสมผสานสีสับของผ้ามัดย้อมให้น่าสนใจมากขึ้น รวมถึงการเพิ่มประเภทของผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายร่วมกับการปรับรูปแบบให้สอดคล้องกับความนิยม และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันร่วมกับเครื่องแต่งกายตามสมัย กลุ่มได้นำผลิตภัณฑ์ต้นแบบไปต่อยอดผลิตเพื่อจำหน่ายจริง 4 ชุด คือชุดงาน Two tone ชุด Street style ชุดเครื่องประดับจากเศษผ้ามัดย้อม และชุดสีสับจากลิขสิทธิ์ ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ประเภท เสื้อยืด ผ้าพันคอ ผ้าพันตัว เสื้อเชิ้ต ชุดกระโปรงยาว หมวก กระเป๋า เข็มกลัดประดับ

เสื้อ ผ้าผูกผม และสร้างสีและลวดลายผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติเพิ่มขึ้นมากกว่า 30 รูปแบบ และนำไปประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ที่ทางกลุ่มพัฒนา

การถ่ายทอดความรู้และทักษะด้านการมัดย้อมผ้า ด้วยสีจากธรรมชาติสู่ชุมชน

ความเข้าใจหลักการสร้างสรรค์การมัดย้อมผ้าด้วยสีจากธรรมชาติ ส่งผลให้ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มบางส่วนสามารถพัฒนาตนเองเป็นวิทยากรผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้การมัดย้อมผ้าด้วยสีจากธรรมชาติแก่สมาชิกชุมชนและผู้สนใจ ผู้ถ่ายทอดความรู้และผู้เข้าร่วมเกิดกระบวนการเรียนรู้เทคนิคการมัดย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติในรูปแบบใหม่ทั้งด้านสีและลวดลายร่วมกันถือเป็นส่วนหนึ่งของการต่อยอดแนวคิด วิธีการและเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของบุคคลภายในชุมชนและนอกชุมชน รวมถึงการสร้างเครือข่ายด้านวัตถุดิบสำหรับการทำน้ำย้อม

ผลกระทบและความยั่งยืนของ การเปลี่ยนแปลง Effects and Long Term Sustainability of Change

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

การเพิ่มมูลค่าให้กับวัตถุดิบจากธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ใบมังคุด เปลือกสะอาด และดอกดาวเรือง ช่วยให้กลุ่มสามารถลดต้นทุนวัตถุดิบและลดการพึ่งพาสิเคมิที่ต้องนำเข้า และสร้างรายได้ให้กับเครือข่ายในชุมชนจากของเหลือใช้ภายในพื้นที่ การถ่ายทอดเรื่องราวของชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์เปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถพัฒนาเป็นแหล่งผลิตสินค้าเชิงสร้างสรรค์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ รวมถึงการสร้างโอกาสในการต่อยอดโรงย้อมผ้าของกลุ่มเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากมีนักท่องเที่ยว หน่วยงานราชการ สนใจเข้าร่วมกิจกรรมผ้ามัดย้อมกับทางกลุ่มมากขึ้น กลุ่มสามารถพัฒนางานออกแบบของตนเองได้ตีมากขึ้น เข้าใจการสร้างมูลค่าเพิ่มจากเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุดใหม่ของกลุ่มที่นำเสนอเรื่องราวความเป็นมงคลจากการมัดย้อมผ้าด้วยดอกดาวเรืองจากวัดเจติย (ไฉ่) แต่ทั้งนี้ชุมชนต้องได้รับการช่วยเหลือเพิ่มเติมจากผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการตลาดและแหล่งจำหน่ายสินค้า

ผลกระทบทางสังคม

กระบวนการพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมทำให้สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกันกับนักศึกษาซึ่งเป็นตัวแทนคนรุ่นใหม่

นักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ ส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เสริมสร้างความรู้ด้านการออกแบบ การเปิดโอกาสให้สมาชิก บางส่วนได้เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกชุมชนอื่น ๆ เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสินทรัพย์ ทางวัฒนธรรมในชุมชนของตนเองและเรียนรู้เทคนิคการมัดย้อม รูปแบบใหม่ที่สามารถต่อยอดสร้างรายได้ แม้ว่าการพัฒนาศักยภาพ ของกลุ่มวิสาหกิจมัดย้อมยังไม่สร้างผลกระทบทางสังคมที่เห็นชัด แต่ สามารถเป็นตัวอย่างหนึ่งของการวางแผนการพัฒนาวิสาหกิจ ชุมชนในอนาคต ผลกระทบทางสังคมจะเป็นผลมากขึ้นหากเกิดการ พัฒนาศักยภาพกลุ่มชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่ร่วมกัน สร้างกิจกรรมที่ เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน เพื่อเสริมเรื่องราวของชุมชน ในภาพรวมให้มีความเข้มแข็ง มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเกิด ความยั่งยืนต่อไป

ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การลดการใช้สีเคมีในกระบวนการผลิตเป็นการลดการ ปล่อยสารพิษลงสู่สิ่งแวดล้อม และลดความเสี่ยงต่อสุขภาพของ ผู้ผลิตและสมาชิกชุมชน การเลือกใช้วัตถุดิบธรรมชาติที่เป็นของ เหลือใช้ในท้องถิ่นเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า สอดคล้องกับ แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยสีเขียวธรรมชาติสามารถย่อย สลายได้เองตามธรรมชาติและไม่เป็นอันตรายต่อระบบนิเวศ

กิตติกรรมประกาศ Acknowledgments

ขอขอบพระคุณ โครงการออมสินยุวพัฒน์รักษ์ถิ่น โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (อพ.สธ.-มวล) สัญญาเลขที่ RSPG-WU-35-2566 และกองทุนส่งเสริมและพัฒนาอาชีพสำหรับผู้พิการ

Author Contributions

Pharitporn Kawkamsue: Conceptualization, Methodology, Investigation, Visualization, Writing – Original draft, Writing – Review & Editing.

ORCID ID

Pharitporn Kawkamsue: 0000-0001-8997-292X

Conflicts of Interest

The author declares no conflicts of interest.

References

- Ampansirirat, A., & Wongchaiya, P. (2017). The participatory action research: Key features and application in community. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 36(6), 192–202. (in Thai).
- Anusonphat, N., & Kosit, S. (2020). The economic development model for Thai local community 4.0. *Journal of Buddhist Anthropology*, 5(2), 289–304. (in Thai).
- Chaithada, P. (2019). Effects of extraction solvents and pH on the amount and stability of crude color extracted from plants. *Wichcha Journal, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University*, 38(1), 65–78. (in Thai).
- Fauzi, A. M., Sunarti, T. C., & Yulianto, A. (2024). Prospects of the development of the sustainable natural textile dye industry: A systematic literature review. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 1359(1), 012078. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1359/1/012078>.
- Fischer, G. (2004). Social creativity: Turning barriers into opportunities for collaborative design. In: Proceedings of the Eighth Conference on Participatory Design: Artful Integration: Interweaving Media, Materials and Practices, PDC 2004, 27–31 July 2004, Toronto, Ontario, Canada.
- Harrington, C., Erete, S., & Piper, A. M. (2019). Deconstructing community-based collaborative design: Towards more equitable participatory design engagements. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 3(CSCW), 216. <https://doi.org/10.1145/3359223>.
- Kant, R. (2012). Textile dyeing industry an environmental hazard. *Natural Science*, 4(1), 22–26. <https://doi.org/10.4236/ns.2012.41004>.
- Keativipak, K. (2017). Industrial crafts design framework (Grow-Reborn). *Journal of Fine and Applied Arts Khon Kaen University*, 9(2), 333–366. (in Thai).

- Kritsanaphan, P., & Jitpakdee, R. (2020). Creation and elevation of pot rests: Southerners' local wisdom to decorative products of Khanap Nak Subdistrict, Nakhon Si Thammarat Province. *Area Based Development Research Journal*, 12(6), 451–468. (in Thai).
- Kurniawan, H., Yulianto, R. S., Mladenov, S. V., & Ardiansyah, M. (2023). Sustainable development through community empowerment based on local wisdom. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 41(2), 164–176. <https://doi.org/10.52155/ijpsat.v41.2.5719>.
- Lekhapphan, T., Esamah, A., Junsuk, P., Wattanakul, M., & Junker, T. (2024). Product value addition for Ban Hua Kuan Tie Dye Art Community Enterprise Group, Sathon subdistrict, Songkhla province. *Area Based Development Research Journal*, 16(1), 75–86. (in Thai).
- Memon, J., Rozan, M. Z. A., Ismail, K., Uddin, M., Uddin, M., & Daud, D. (2015). Mentoring an entrepreneur: Guide for a mentor. *SAGE Open*, 5(1), 1–10. <https://doi.org/10.1177/2158244015569666>.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). The Thirteenth National Economic and Social Development Plan (2023–2027). Retrieved May 9, 2025, from: <https://www.nesdc.go.th/en/the-national-economic-and-social-development-plan/the-thirteenth-plan-2023-2027/>. (in Thai).
- Phriwanrat, K. (2019). Study of tie dye techniques for creating tie dye equipment and fabric patterns. *Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University*, 11(2), 60–70. <https://doi.org/10.53848/irdssru.v11i2.233375>. (in Thai).
- Pizzicato, B., Pacifico, S., Cayuela, D., Mijas, G., & Riba-Moliner, M. (2023). Advancements in sustainable natural dyes for textile applications: A review. *Molecules*, 28(16), 5954. <https://doi.org/10.3390/molecules28165954>.
- Promnakon, K. (2023). Developing and enhancing the potential of product standard of Nam Prik Mae Nogn Ban Sai Community Enterprise Group, Chang Yai Subdistrict, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Area Based Development Research Journal*, 15(2), 117–134. (in Thai).
- Sanders, E. B. N., & Stappers, P. J. (2008). Co-creation and the new landscapes of design. *CoDesign*, 4(1), 5–18. <https://doi.org/10.1080/15710880701875068>.
- Sathaporn, C., Tonkhundum, P., Tippaya, T., Linma, T., Rodjaroen, S., & Theerachun, S. (2021). Value co-creation process of Tonnamtapi Handmade Community Enterprise by art and design activities with community participation. *Area Based Development Research Journal*, 13(5), 357–372. (in Thai).
- Siva, R. (2010). *Plant dyes*. In B. P. Singh (Ed.), *Industrial Crops and Uses* (pp. 349–357). Wallingford, UK: CABI. <https://doi.org/10.1079/9781845936167.0349>.
- The Queen Sirikit Department of Sericulture. (2017). *Si Thammachat Krabuankan Lae Mattrathan Kan Yom Lem 2 [Natural colors dyeing process and standards volume 2]*. Bangkok: N.P.J. Engineering Ltd. (in Thai).
- Tung, F. W. (2012). Weaving with rush: Exploring craft-design collaborations in revitalizing a local craft. *International Journal of Design*, 6(3), 1–11.